

הגירה

Migration Studies בעולם:

אצלנו: עלייה וקליטה

הגירה

- גורמי דחיפה (push)
- גורמי משיכה (pull)

קל יותר לקלוט מהגרים שנמשכו לארץ,
מאשר מהגרים שנדחפו אליה בלית ברירה

הגירה בין מדינות במאה העשרים

שוני בין ראשית המאה לסופה

- כיום - יותר מהגרים מיותר מדינות

- בעבר - אירופה שולחת ו"העולם החדש" קולט

- כיום - כל המדינות המפותחות מקבלות מכל המתפתחות

- בעבר - רק מעוטי משאבים

- כיום - שני זרמים: מעוטי השכלה ומרובי השכלה

הראשון - מדרום לצפון

השני - ממזרח למערב

הגירה בין מדינות במאה העשרים שוני בין ראשית המאה לסופה

- בעבר - בעיקר הגירה לתמיד
כיום - ריבוי "מהגרי עבודה" שחלקם חוזרים
וחלקם מתיישבים

תופעה חדשה: בני אדם עם יותר ממולדת אחת

ארה"ב כמדינת הגירה (2004)

מתוך כ-280,000,000 תושבי ארצות הברית
כ-34 מליון מהגרים* (~12%)

כשליש (אומדן) מתוכם בלתי חוקיים

בכל אחת מארבע השנים האחרונות

כמליון וחצי מהגרים נכנסו לארצות הברית

תוספת של 0.5% לאוכלוסיה, כשליש מהם ממכסיקו

* מהגר - מי שנולד מחוץ לארצות הברית

ישראל כמדינת הגירה (2004)

מתוך כ-7,000,000 תושבי ישראל

כ-2 מיליון נולדו בחו"ל (בחו"ל מכנים אותם מהגרים)

הם מהווים כ-30% מכלל תושבי המדינה

כ-40% מכלל היהודים במדינה

לפי אומדנים, נמצאים בישראל כ-300,000 "עובדים

זרים" (מהגרי עבודה), כנראה כמחצית בלתי חוקיים

בת"א מהווים מהגרי העבודה כ-10% מהאוכלוסייה

בערים אירופיות רבות - 10-30%

(אמסטרדם - 36% מן הקריביים, טורקיה, מרוקו, הבלקנים)

3 גישות לקליטת מהגרים מקובלות בכל ארצות ההגירה

- הטמעה בתרבות הקולטת
  - "כור היתוך" / מיזוג גלויות (melting pot)
  - פלורליזם, רב-תרבותיות
- ברוב המדינות מעבר הדרגתי מן הגישה הראשונה,
דרך השנייה, אל השלישית

עליית יהודים לישראל

24,000	היהודים הארץ ישראל יושבים בערים העתיקות: ירושלים, צפת וטבריה	1880
?	עליה ראשונה: רוסיה, פולין, רומניה ותימן	1882-1903
50,000	עליה שנייה: בעיקר מרוסיה (אחרי קישינב)	1904-1914
40,000	עליה שלישית: ממזרח אירופה	1919-1923
80,000	עליה רביעית: בעיקר מפולין	1924-1931
270,000	עליה חמישית: בלטו הבורחים מגרמניה	1932-1940
80,000	בעיקר ממזרח אירופה; רבים בלתי לגאליים	1941-1947
	הקמת מדינת ישראל.	1948
	מספר היהודים בעת הקמתה 650,000	

עליית יהודים לישראל

1948	הקמת מדינת ישראל.	650,000
1948-1951	העלייה ההמונית: מחצית מאירופה ומחצית מהמזרח התיכון	700,000
1952-1960	בעיקר מהמזרח התיכון וצפון אפריקה	300,000
1961-1968	בעיקר מהמזרח התיכון וצפון אפריקה	300,000
1969-1980	הרוב מאירופה, ~150,000 מברית המועצות	400,000
1981-1989	ממדינות שונות	140,000
1990-1999	כמעט כולם מברית המועצות; 40,000 מאתיופיה	900,000
+ 2000	הרוב מאירופה (גם מדינות ברה"מ האירופאיות) ומאמריקה	180,000

אוכלוסיה יהודית בישראל

מקורות גידול

תוספת ההגירה לאוכלוסיה	מאזן הגירה	ריבוי טבעי	אוכלוסיה בתחילת התקופה	שנים
+77%	500,000	53,800	650,000	1948-1950
+18%	218,200	169,300	1,203,000	1951-1955
+9%	151,500	169,200	1,590,500	1956-1960
+11%	218,100	172,300	1,911,200	1961-1965
+4%	89,200	193,600	2,299,100	1966-1970
+5%	140,300	273,100	2,582,000	1971-1975
+3%	76,700	246,600	2,960,000	1976-1980
+0.4%	12,700	245,100	3,282,700	1981-1985
-0.04%	-1,400	143,200	3,517,200	1986-1988
+15%	540,700	291,700	3,717,100	1990-1995
+4%	169,000	278,400	4,522,300	1996-2000
+0.7%	35,200	254,100	4,955,400	2001-2004

העליות הגדולות לישראל

2000-1990	1948-51	
~ 900,000 (+18%)	700,000 (+100%)	מספר העולים
כמעט כולם מברה"מ (אירופית ~80%;; אסייתית ~20%)	50% צ"א, מזה"ת 50% אירופה	מוצא העולים
כספיים - מעטים בד"כ השכלתיים - גבוהים בד"כ	"מזרחיים" - מעטים מאד "מערביים" - בינוניים מינוס	משאבי העולים
שקט יחסי	מלחמת קיום	מצב בטחוני
כלכלה מפותחת 10% אבטלה	מדינה ענייה, בלתי מפותחת, תעשייה קטנטנה	מצב כלכלי
גבוהות מאד	נמוכות	ציפיות מהמדינה
להצליח במהירות מבחינה כלכלית	להיקלט במהירות בכל המובנים	מוטיבציה
חדירה לאמצע הסולם	חדירה לתחתית הסולם	חדירה למבנה החברתי
"קליטה ישירה"	פטרנליסטית	שיטת הקליטה

עולים מברר"מ לשעבר

כמיליון הגיעו משנת 1990

80% מבריה"מ האירופית

20% מבריה"מ האסייתית

• 1990-1991 - כ-180,000 לשנה

• 1992-2000 - 50-70,000 לשנה

• 2001 - 34,000

• 2002 - 19,000

• 2003 - 13,000

"ההון האנושי" של עולים מבריה"מ לשעבר

עולים
מחבר העמים
1990-1999

יהודים בישראל
1995

השכלה

%35

%50

12-9 שנות לימוד

%53

%28

13+ שנות לימוד

תעסוקה

%35

%7

מקצועות מדעיים
ואקדמיים

%33

%13

מקצועות חופשיים אחרים,
טכניים ודומיהם

כמו שקורה למהגרים בכל העולם, רבים מבעלי המקצועות המדעיים והחופשיים לא יכלו למצוא תעסוקה במקצועם וחוו מוביליות כלפי

אינדיקטורים להצלחת הקליטה

79% שבעי רצון מן הקליטה בישראל

87% חשים בבית בישראל

53% "במידה רבה"

34% "במידה מסוימת"

55% בדיור בבעלותם

10% בדיור קבע ציבורי (עמידר, עמיגור)

30% בשכירות

2.5% בדיור זמני (הוסטל, מרכז קליטה, מגורי סטודנטים)

שני שלישים בדירות בנות 3+ חדרים

אינדיקטורים להצלחת הקליטה

- **אולם:**
  - 67% דיווחו על מצוקה כלכלית**
- **המפגש עם הוותיקים מתבצע בעיקר:**
  - במקום העבודה - 60%**
  - ובשכונת המגורים - 56%**
  - במפגשים חברתיים רק 18% נפגשים לעיתים קרובות עם ותיקים**

מקור: אל חאג' ולשמ (2000), על בסיס 700 ראיונות פנים אל פנים ב-1999 עם עולים שהגיעו בשנים ?

בידול תרבותי של "הרוסים"

גורמים המאפשרים קיום תרבות נפרדת

- מספר העולים יצר מסה קריטית

- דעיכת הגישה של "כור היתוך" ועליית

לגיטימציה לשונות

- תחושת עליונות תרבותית

- התשתית הטכנולוגית הזמינה: לוויינים

ואינטרנט מאפשרים קשר רצוף עם התרבות

ברוסיה

התיישבות העולים מבריה"מ לשעבר בארץ

פיזור בארץ בהשוואה לוותיקים

פחות במרכז הארץ ובירושלים

יותר בשולי המטרופולינים ובדרום הארץ

נטייה להתקבצות בשכונות, אך אין "גיטאות" רוסיים

בת"א-יפו 13% עולים

בחיפה 24% עולים

ב"ש, אשדוד, אשקלון 30-35%

נצרת עילית, כרמיאל 40-45%

סיכום: השפעת העלייה מבריה"מ לשעבר על מדינת ישראל

דמוגרפיה

- תוספת של כ-20% לאוכלוסייה, יותר מבוגרים מצעירים
- תוספת של כ-300,000 לא יהודים

כלכלה

- "הון אנושי" רב ערך לכלכלה
- לא נמצאה פגיעה בשכר הוותיקים

פוליטיקה

- פיצול – מפלגות עולים (כיום, בעיקר ברמה המוניציפאלית)
- נטייה ימינה של רבים מן העולים

סיכום: השפעת העלייה מבריה"מ לשעבר על מדינת ישראל (המשך)

חברה

- רוב הקליטה במעמד בינוני ובינוני-נמוך; מוביליות חברתית כלפי מטה בדור המהגרים וכלפי מעלה בדור הבנים
- ריבוי תופעות סטייה: זנות, אלכוהוליזם, עבריינות נוער
- יחסים מתוחים עם ותיקים, בעיקר במעמד הבינוני-נמוך

תרבות

- גיוון תרבותי (אירופי ואסייתי)
- ריבוי מופעי תרבות, בעיקר "קנונית" וגם פופולארית
- התבדלות תרבותית

התיישבות

- רוב העולים גרים במעורב עם ותיקים
- תורמים לחיזוק של אחדות מ"ערי הפיתוח"